

Nya möbler för textilförvaring i sakristian

Hammarby kyrka

Antikvarisk kontroll, Hammarby socken,
Upplands Väsby kommun, Uppland

Eva Wallström

Rapport 2004:15

Nya möbler för textilförvaring i sakristian

Hammarby kyrka

Antikvarisk kontroll, Hammarby socken,
Upplands Väsby kommun, Uppland

Eva Wallström

Rapport 2004:15

 STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Box 6176 102 33 Stockholm

Tel 08-690 69 60 Fax 08-32 32 72

Besöksadress: Klarahuset, Sabbatsbergsvägen 6

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Kort byggnadshistorik.....	7
Utförda åtgärder.....	6
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder.....	7
Övriga handlingar med relevans för ärendet	8

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum
Redaktionell bearbetning: NN

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Stockholm 2004

Sammanfattning av utförda åtgärder

Stockholms läns museum har ansvarat för den antikvariska kontrollen vid förändringar i sakristian för att inrymma en mer ändamålsenlig textilförvaring. De värdefulla textilierna förvaras nu liggande i nybyggda skåp. Skåpen mm har ersatt en äldre skåpinredning från år 1936 som tillkom vid en restaurering av Erik Fant.

Administrativa uppgifter

Objekt: Hammarby kyrka

Socken: Hammarby

Kommun: Upplands Väsby

Länsstyrelsens beslut: 2041-01-66939

Byggherre/beställare: Svenska kyrkan, Hammarby församling, Gösta Jonsson kanslichef

Byggledare/arkitekt: AIX arkitekter, Mona Lantzourakis, Hudiksvallsg 4, 113 30 Sthlm

Snickeri: Thorvaldsson snickerier i Västervik AB, Lucernav, 593 50 Västervik

Måleri: Kurt Fredrikssons måleri, Ekås, 195 94 Märsta

Rivningsarbeten: GZ Bygg

El: Upplands Väsby Elcenter AB

Antikvarisk kontrollant: Stockholms läns museum genom Eva Wallström

Dnr: 2001:203

Antikvarisk slutbesiktning 2004-03-30

Foto: Eva Wallström

Kort byggnadshistorik

Hammarby kyrka är en liten medeltida kyrka. Den västra delen av kyrkan är från ca 1200 och sakristian och koret är från 1300-talets förra hälft. Vapenhuset är från 1400-talet. Kyrkan restaurerades 1936 under ledning av arkitekt Erik Fant. Restaureringen innehöll för tiden typiska förändringar: fönsteröppningar i öster och väster sattes igen, schablonmålningarna från 1895 togs bort och väggarna vitkalkades, slutna bänkkvarter ersatte de öppna bänkarna från 1897, den gamla järnkaminen togs bort och elektrisk uppvärmning installerades. All övrig inredning samt alla viktigare inventarier konserverades. De kyrkliga textilierna renoverades hos Libraria och placerades sedan i nya skåp i sakristian. Därefter har kyrkan restaurerats på 1950-talet och 1990-talet.

Textilförvaringen

De skåp som 1936 kom till i sakristian bestod av ett stort skåp i norr med vikdörrar samt ett mindre skåp i öster försett med konsoler för kollektståvar, se fig 1a. I dessa skåp har modernare textilier förvarats. På det stora skåpet satt ett krön som troligen suttit på

Charles de Geers läktare (borttagen). Framför fönsternischen och elementet fanns ett knäfall. I sakristian finns även en WC som tillkommit senare, placerad vid den västra väggen.

Kyrkans äldre textilier har förvarats i ett arkiv inrymt i ett källarutrymme under kyrkans begravningskapell. Utrymmet är olämpligt för textiltförvaring och Riksantikvarieämbetet förordade efter besiktning en ombyggnad av de befintliga skåpen i sakristian för att rymma samtliga textilier. Om detta skulle vara omöjligt föreslog RAÄ en ny möbel för liggande förvaring längst bak i kyrkorummet. Detta skulle troligen innebära att en bänkrad måste tas bort.

Utförda åtgärder

Den nya inredningen

AIX arkitekter, Mona Lantzourakis, ritade ett förslag till fortsatt textiltförvaring i sakristian. Snickeriarbeten utfördes av A Thorvaldsson snickerier i Västervik AB. Det som nu utförts är följande:

Det stora skåpet i norr har byggts om med nya lådor för liggande förvaring och nya hyllplan för dukrullar och bokdynor. I skåpet finns också plats för en hängande förvaring av albor och röklin. Se fig. 1b. Krönstycket har efter konservering åter placerats på de norra textilskåpen. (Konservering enl. länsstyrelsens beslut och kontroll 433-03-83096.)

Skåpet på östväggen revs för att frigöra fönstret, ett elementskydd ansluter till fönsterbänken så att den kan fungera som förberedelsealtare. Kollektståvarna ligger på nya konsoler på östväggen, där det också sitter en ny kapphylla. Eldragningar och kopplingsdon har samlats ihop och placerats bakom elementskyddet.

Ett nytt skåp för hängande förvaring har placeras mot WC i väster. Till skåpet återanvändes dörrar från det äldre skåpen.

I östmuren fanns ett stort hål, troligen platsen för en tidigare elcentral, liksom mindre lagningar med cementbruk. Ur tegelgolvet intill mot östväggen kom elmatning och blykablar från tidigare elsystem. Där kablarna kommit upp saknade tegelgolvet, stortegel lagt i fiskbensmönster med fris, 4-5 stenar i sin fris.

Golvet lagades i med stortegel med kalkbruk som fogbruk. Hålet i väggen fylldes med tegel och kalkbruk och putsen lagades i med kalkbruk. Cementlagningar knackades bort och ilagades med kalkbruk.

Målningsarbeten

Målningsarbetena har utförts av K. Fredrikssons måleri AB. Följande beskrivning kommer från deras rapport från utförda målningsbehandlingar. De nyputsade kalkytorna, vid klädhängaren och några lagningar, har strukits med tillredd kalkfärg av kalkpasta 90, som brutits med bränd umbra samt ljusockra, för att efterlikna omgivande kalkavfärgade ytor. Väggen bakom klädhängaren har efterbehandlats med silikatbinder 1:3 för att uppnå en bättre bunden yta.

De nya skåpen har halvoljats på snickeriet och väl på plats målats med en platsblandad linoljefärg av kokt linolja och terpentin som pigmenterats till en ljus varmgrå ton med zinkvitt och grå umbra. Ramstycken och skåpsidor har laserats med en oljefärg pigmenterad med zinkvitt, grå umbra, grönjord, ultramarinblått, grön umbra samt guldockra. På detta lades en skyddande fernissa, av halvmatt alkydoljefernissa och en del av lasyren. Spegelytorna fick en mellanstrykning med en mer täckande blågrå färgton som tillretts av zinkvitt, grå umbra, ultramarinblått, grön umbra och guldockra. Därefter en ljusare lasyr med trasor och svamp, som i kulör anknyter till ramstyckena. Avgränsningsytor, krönlist och sockel har belagts med en mörkare lasyr som tillretts som spegellasyr, men med en tillsats av svart. Profilerna i övre lådhöjd har oljeförgyllts med 23 ½ k bladguld.

Det gamla skåpet har avslipats, sodatvärtats, pågrundats, ispacklats och därefter behandlats som de nya skåpen. Toalettdelen och ytterdörren har målats två gånger med en oljefärg bruten med guldockra, grön och bränd umbra.

Klädhängare, håvållare och elementskydd har grundmålats med en laserande linoljefärg som pigmenterats i väggkulör med zinkvitt, guldockra, grön umbra samt något oxidrött, avslutat med en halvmatt oljefernissa med tillsatt grundlasyr. Fönsterbänken har behandlats som skåpsidor.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Till de kulturhistoriska fördelarna med arbetet hör att de värdefulla textilierna fått en ändamålsenlig förvaring som främjar deras bevarande. Förvaringen inryms dessutom i sakristian, en traditionell plats för kyrkliga textilier. De nya skåpen är tillverkade och målade med ett stort hantverkskunnande vilket givit ett gott resultat.

Till de kulturhistoriska och antikvariska nackdelarna hör att skåp och gestaltning av sakristian från den stora restaureringen år 1936 under ledning av Erik Fant har försvunnit. En restaurering som fortfarande präglar kyrkan i övrigt.

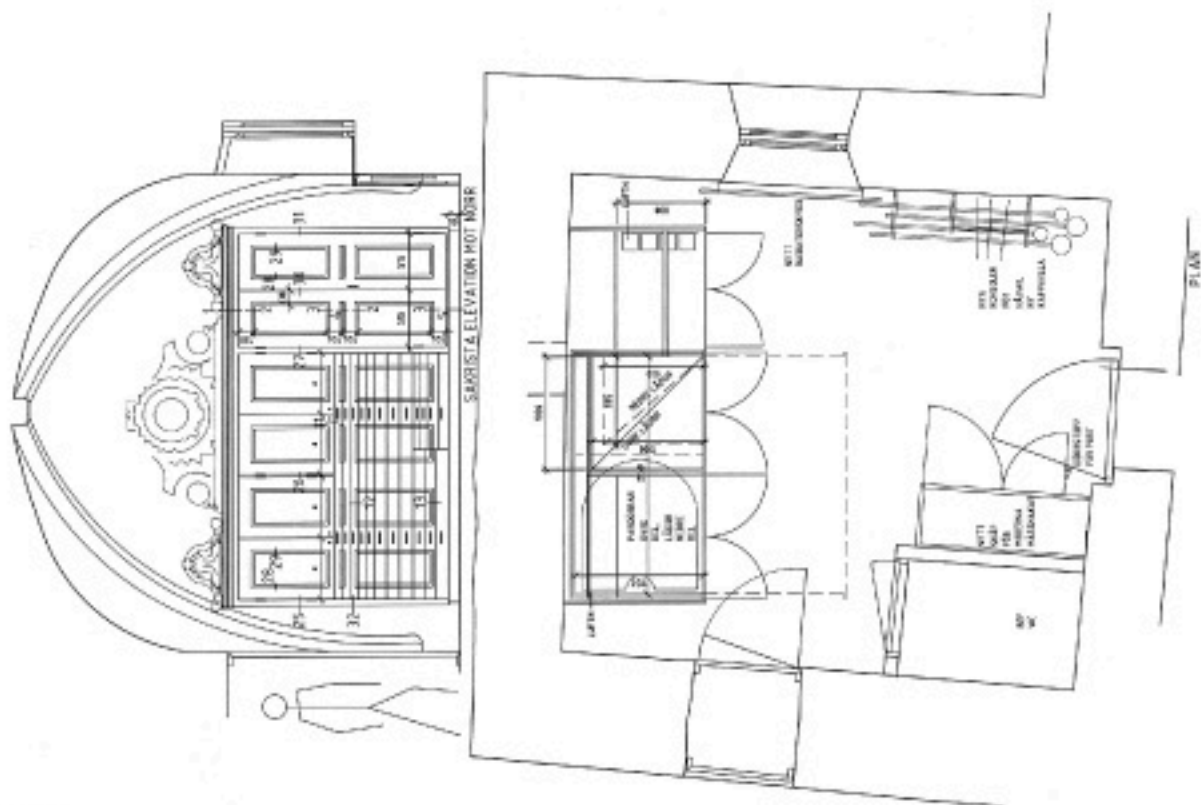
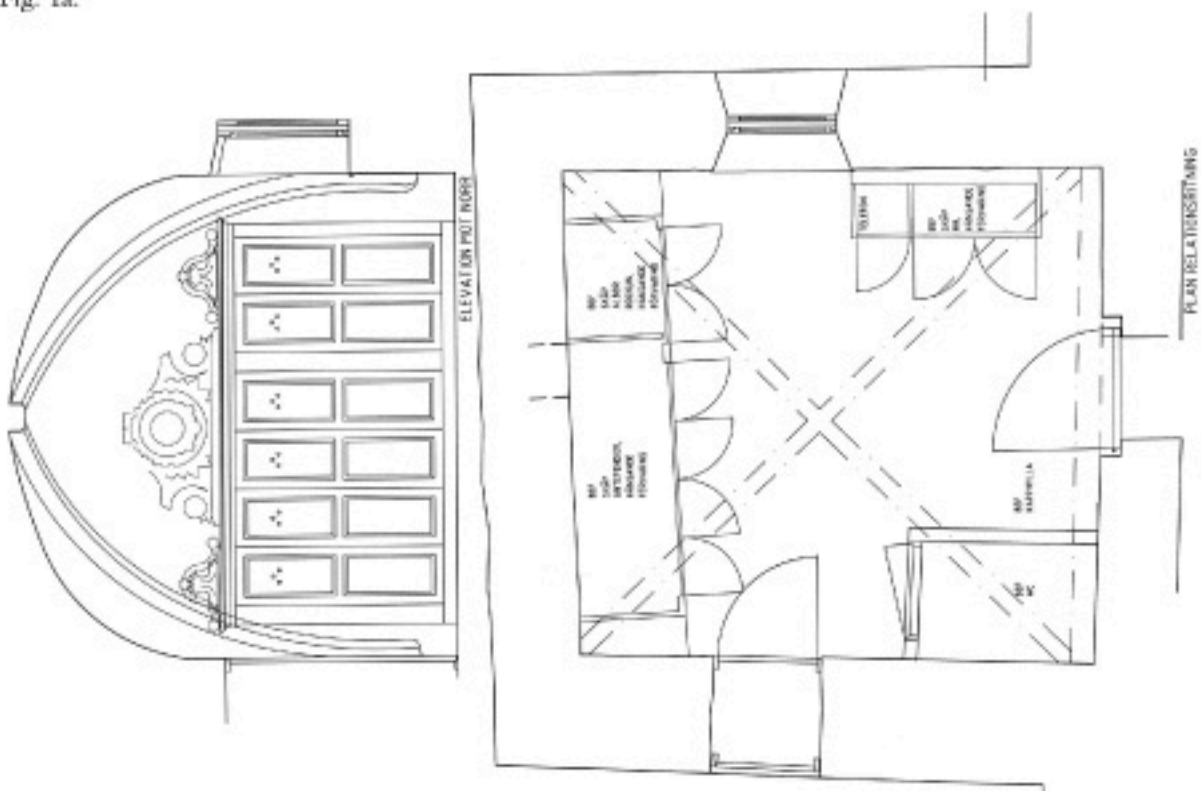

Fig 1b.

Nedan före ombyggnaden, ovan efter ombyggnaden

Fig. 1a.

Före

Efter

Övriga handlingar med relevans för ärendet

Finns i läns museets arkiv:

Läns museet yttrande 2002-01-23

Länsstyrelsens beslut 2041-01-66939, den 29 jan 2002

Förfrågningsunderlag, Översiktlig beskrivning, inredning i sakristia AIX

Förfrågningsunderlag, Träteknisk beskrivning, AIX

Ritningar AIX 03-01-08

Protokoll från startmöte 2003-02-11

Protokoll från byggmöte 2, 2003-02-20

Rapport från utförda målningsbehandlingar, K Fredrikssons måleri AB

Slutbesiktningsprotokoll 2004-03-30

Slutbesiktning, antikvarisk kontroll, läns museet 2004-03-30

Adresslista

Minnesanteckningar, RAÄ besök ang textiltförvaring, 314-2551-2001, 10 okt 2001.

Besiktningsutlåtande gällande krönstycke monterat på textilsskåp i sakristian, Hammarby kyrka, 2003-04-24